

Kémiai és biológiai veszélyek az élelmiszer-feldolgozásban

A MUNKAHELYI EGÉSZSÉG ÉS BIZTONSÁG FEJLESZTÉSE,
A MUNKAÜGYI ELLENŐRZÉS FEJLESZTÉSE
TÁMOP-2.4.8-12/1-2012-0001

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

Előadó:

Dr. Madarász Gyula
főosztályvezető-helyettes

Nemzeti Munkaügyi Hivatal
Munkavédelmi Főosztály
E-mail cím: madaraszgy@lab.hu

Telefonszám: +36 1 299 9090

„Jó ízeket jó érzéssel, balesetmentesen!”

76. Országos Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Kiállítás és Vásár
2013. szeptember 19. – Hungexpo Budapesti Vásárközpont

Élelmiszerbiztonság és a munkaegészségügyi kockázat

Az élelmiszeripar egészséges és biztonságos élelmiszerek előállítására törekszik. Javult az élelmiszerbiztonság, és egyben csökkentek az élelmiszer-feldolgozás során a korábban meglevő kémiai és biológiai veszélyekből származó munkaegészségügyi kockázatok is. Az élelmiszer-feldolgozás során azonban továbbra is jelen lehetnek olyan biológiai és kémiai anyagok, amelyek a munkát végző ember számára veszélyt jelenthetnek. Ezek a veszélyek sokszor nem nyilvánvalóak. Nehéz a veszélyekből származó kockázatok felismerése, értékelése. A munkavállalók számára veszélyt jelentő biológiai, vagy kémiai anyagok elsősorban az élelmiszer-előállítás során felhasznált alapanyagokban vannak jelen. Vannak olyan technológiában felhasznált anyagok is, amelyek csak egyes munkavállalóknál váltanak ki egészségkárosodást.

Biológiai anyagok

Biológiai anyagok	Foglalkozás, tevékenység	Hatás
Baktériumok, vírusok, élősködők	vágóhídi munkások	Fertőző betegségek, elsősorban légúti megbetegedések
Tojásfehérje, liszt- és darapor, gyümölcsök, zöldségek, hal, tengeri állatok. Szerves gabonaporok, vagy biológiai hatóanyagokkal szennyezett liszt, tejpor. Egyes élelmiszerek, növények és zöldségek:(pl. szójabab por,fűszerek) .	Élelmiszer-feldolgozás, raktárkezelés, pékek, molnárok, sörfőzők	Légzőszervi betegségek
Penészek	Pékek, sajt készítő, húsipari dolgozók	Légzőszervi betegségek
Raktári atka	Pékek, molnárok, élelmiszeripari raktári dolgozók	Légzőszervi betegségek
Méreganyagok, mint például a botulotoxin vagy Aflatoxinok.	Konzervgyártásban, húsfeldolgozásban dolgozók	Mérgezés, sebbotulizmus

Vegyianyagok

Vegyianyagok	Foglalkozás, tevékenység	Hatás
Élelmiszeradalékok, ipari enzimek (pl. amilázok a lisztben)	Pékek, egyéb élelmiszeripari dolgozók	Légzőszervi betegségek Bőrbetegségek
Fertőtlenítőszer	Élelmiszeripari tevékenységeket végzők	Bőrbetegségek Légzőszervi betegségek
Ammónia	Hűtőházban dolgozók (húsipar, tejipar, konzervgyártás). karbantartás, meghibásodások, haváriák esetén.	Légzőszervi betegségek Balesetek

A biológiai anyagok és a kémiai anyagok közötti különbség

A biológiai anyagok és a veszélyes kémiai anyagok között az alapvető különbség az előbbiek reprodukciós képessége. Egy kis mennyiségben jelen levő mikroorganizmus kedvező körülmények mellett jelentős mértékben elszaporodhat igen rövid idő alatt.

Különbség a szabályozásban is van: A vegyi anyagokra vannak, a biológiai hatóanyagokra jelenleg nincsenek megállapított foglalkozási expozíciós határértékek, bár egyes Unió tagállamok meghatároztak határértékeket ezek mérgező anyagaira.

Biológiai hatóanyagoknak való kitettség

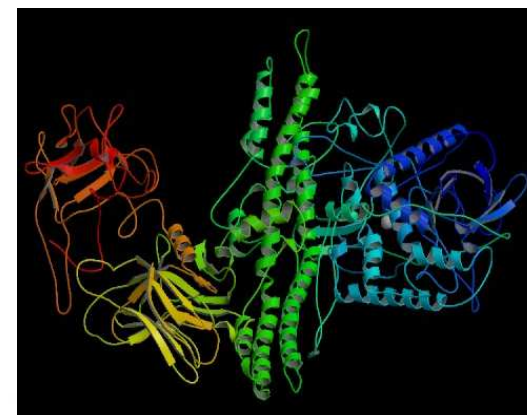
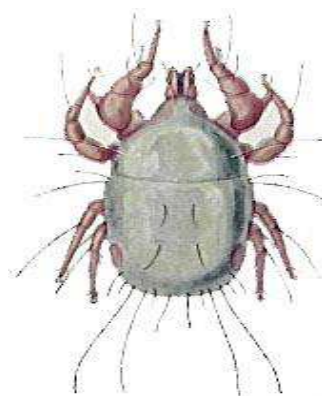
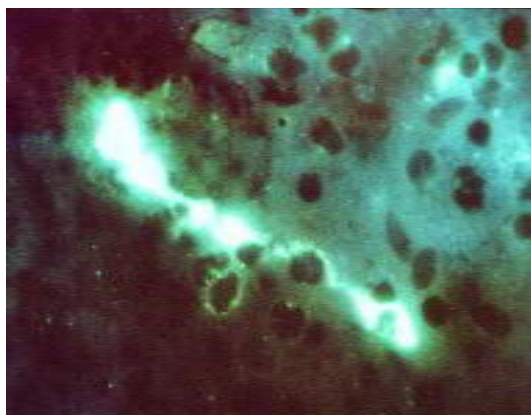
Amikor a munkavállalók a munka során érintkezésbe kerülnek az alábbi anyagokkal:

- állati eredetű anyagok (gyapjú, szőr, toll stb.),
  - szerves por (pl. liszt, állati por),
  - hulladék, szennyvíz,
  - vér és egyéb testfolyadék,
- ki lehetnek téve biológiai hatóanyagok expozíciójának.

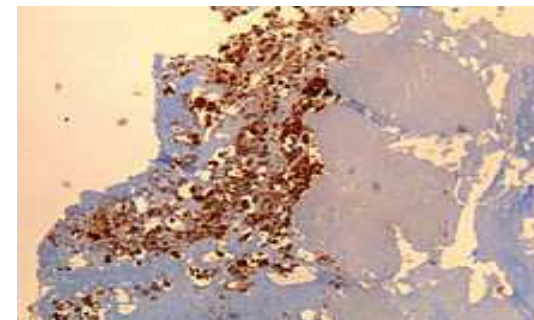
A biológiai hatóanyagok háromfajta betegséget okozhatnak:

- élősködők, vírusok vagy baktériumok okozta **fertőzések,**
- penész, szerves porok (pl. lisztpor és állati eredetű por), enzimek és atkák expozíciója okozta **allergiák,**
- és **mérgezés** vagy mérgező hatások.

Q láz: Az influenzás tüdőgyulladásához hasonló, bakteriális eredetű, felső légúti huruttal és magas lázzal járó megbetegedés. Először 1937-ben jegyezték fel a fertőzést, amikor Ausztráliában vágóhídi munkásoknál magas lázat, fejfájást és köhögést észleltek. A kórokozót a kecske, a szarvasmarha és a juh hordozza és viszi át az emberre. A betegség ezért elsősorban az állattartók, a vágóhídi, hús- és tejfeldolgozó munkások körében terjed. A megelőzést nehezíti, hogy a kórokozót gyakran tünetmentes állatok ürítik.

Ornithózis:

Ornithózis (psittacosis, papagájkór): A betegség megfázáshoz vagy influenzához hasonló légúti megbetegedés, amely gyakran vezet tüdőgyulladásához.

A madarokról emberre terjedő fertőzések között az egyik leggyakoribb. Díszmadarak és a baromfiállomány lehet fertőzött. A kór az állatoknál a legtöbb esetben nem okoz tüneteket, a kórokozó a szárnyasok tollán, illetve ürülékén telepszik meg, húruk nem fertőzött. Különösen a baromfifeldolgozó üzemek, ezen belül többségükben a pecsenyekacsa feldolgozásával foglalkozók körében fordult elő a megbetegedések döntő többsége.

Baktériumok és gombák okozta bőr és köröm fertőzések:

Gennykeltő baktériumok okozta fertőzések:

Orbánc leginkább vágóhidakon, húszemekben dolgozóknál fordul elő, csontszilánk okozta bőrsérülés következtében.

Gennyes körömágy gyulladás: édesipari dolgozóknál gyakoribb. Kicsiny bőrsérüléseken keresztül fertőznek a cukros táptalajt kedvelő baktériumok.

Gombás fertőzések (láb, köröm gomba): Nem csupán az élelmiszeriparra jellemző. Vizes munkahelyen a gumicsizma, a vízhatlan védőruha, valamint zuhanyzóban a lábrács elősegítheti a fertőzés terjedését.

Mi okozhat foglalkozási légzőszervi problémákat?

A munkahelyeken használt természetes és mesterséges anyagok sok fajtája (**biológiai és kémiai hatóanyag**) okozhat allergiás légúti betegségeket, foglalkozási asztmát, orrnyálkahártya gyulladást (rhinitis) vagy tüdő-léghólyag gyulladást (alveolitis), amelyek egyre sűrűbben fordulnak elő az utóbbi években.

Allergiás reakció

Már egy anyag igen kis mennyisége, amely jóval alatta marad a címkzéshez szükséges, illetve a foglalkozási expozíciós határérték által meghatározott koncentrációs határnak, érzékeny személyeknél allergiás reakciót válthat ki.

Asztma esetek előfordulása pékek körében

Az 1980-as évek elején az **asztma esetek** számának növekedését tapasztalták a **pékek körében**. Ennek fő okát a lisztben és sütőipari termékekben élelmiszeradalékként egyre inkább használt **enzimekben** találták meg. Hozzájárult azonban ehhez a **búza, rozs és szójaliszt, valamint a virágpórá** is. Továbbá a **penész** is, melynek megjelenése ugyancsak általános ezeken a **meleg és nedves munkahelyeken**. A munkavédelmi intézkedések a pékségekben a **magas porkoncentrációra** irányultak. A sütőipari üzemekben használt enzimeket egyre inkább szemcsézett, folyékony vagy tokba töltött formában használják, ami elkerülhetővé teszi, hogy ezek az enzimek a porokkal együtt szóródjanak. Egyéb tényezők, például a higiéné és a régi munkamódszerek változásai a pékeknél előforduló asztma esetek számának csökkenését eredményezték.

Mi okoz foglalkozási bőrproblémákat?

Foglalkozási bőrproblémákat a munkahelyen használt bizonyos anyagokkal való érintkezés okoz. Ezek rendszerint az anyaggal legnagyobb valószínűséggel érintkező kézre vagy az alkarra hatnak, de kiterjedhetnek a test más részeire is. A korai jelek között van a bőr kiszáradása, pirossága és viszketése. A bőr feldagadhat, töredezetté, pikkelyessé és vastagabbá válhat, és kiütések jelentkezhetnek.

Két különböző fajta bőrérzékenyítő létezik:

- **vegyszerek** (pl. fertőtlenítőszer, enzimek, amidok lisztben);
- **biológiai anyagok** (pl. növények, a természetes anyagokban lévő fehérjék).

A megelőzés lehetőségei

- ✓ Élelmiszer higiéniai intézkedések: Szennyezett munkaműveletek elkülönítése.
- ✓ Technológiai intézkedések: Zárt eljárások alkalmazása, aeroszolok kialakulásának elkerülése.
- ✓ Munkavédelmi intézkedések: Egyéni védőeszközök alkalmazása.
- ✓ Orvosi védelem: Munkaköri alkalmassági vizsgálatok.

A foglalkozás-egészségügyi szolgálat feladatai

- Közreműködés a munkahelyi veszélyforrások feltárásában a kockázatelemzésben;
- munkakörülményekkel kapcsolatos felvilágosítás;
- közreműködés a foglalkozás-egészségügyi és higiénés feladatok megoldásában;
- egyéni védőeszközökkel kapcsolatos tanácsadás;
- személyi higiénés és munkaköri alkalmassági vizsgálatok, alkalmasság elbírálása;
- foglalkozási megbetegedések és fokozott expozíciós esetek bejelentése, részvétel azok kivizsgálásában.